

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ESKİÇAĞ DİLLERİ VE KÜLTÜRLERİ ANABİLİM DALI
LATİN DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI**

LUCRETIUS'UN DOĞA FELSEFESİ

Yüksek Lisans Tezi

Irmak ÇETİK

**Danışman:
Dr. Öğr. Üyesi Serap GÜR KALAYCIOĞULLARI**

Ankara-2022

GİRİŞ

Lucretius'un Doğa Felsefesine Genel Bakış

İÖ 99 ve 55 yılları arasında yaşamış olan Romalı şair Titus Lucretius Carus'un hayatı boyunca vermiş olduğu tek eser *De Rerum Natura*, Epikuros felsefesini son derece kapsamlı bir şekilde konu edinmesi ve öğretilerin her kesimden okuyucunun anlayabileceği türden basit bir dille aktarılması bakımından adeta Epikurosçuluğun kutsal kitabı niteliğindedir. Epikuros'un doğa felsefesini öğrenebildiğimiz *Herodotos'a Mektup* adlı çalışması, biyografi yazarı Diogenes Laertios'un aktarımı sayesinde günümüze ulaşmıştır, ancak mektup bir özet niteliğindedir. Bununla birlikte mektupta kendisi ile çelişen bir takım ifadelere de rastlanır ve bu durum söz konusu çalışmanın ikincil bir kaynak olarak değerlendirilmeye alınması gerektiğini gösterir. Ek olarak antik kaynaklarda Epikuros'un, Demokritos'un ardılı olarak kabul edilmesi nedeni ile iki filozofun görüşlerinin birbirlerine yakıştırılması ya da karıştırılması sonucunda, aktarılan bilgilerin güvenilirliği tartışılmaya açık hale gelir. Bu nedenle doksografik geleneğin birincil kaynaklar çerçevesinde izlenilmesi ve ilgili fragmanların aktarıcılarının kronolojik açıdan değerlendirilmesi gereksinimi doğar. Lucretius'un eseri Epikuros'un doğa felsefesine dair edinilemeyen bilgileri sunmasının yanı sıra doksografların, Epikuros'un doğa felsefesine ilişkin aktardıkları bilgilerin tutarlılığının sınanmasına olanak tanır.

Lucretius'un eserini yazarken olasılıkla başvurduğu kaynak olan Epikuros'un otuz yedi kitaplık *Doğa Üzerine (Περὶ Φύσεως)* adlı başyapıtının günümüze ulaşmaması nedeni ile Lucretius'un doğa felsefesinin özgün yanlarını ortaya koymak mümkün değildir, ancak Lucretius olmadan Epikuros'un doğa felsefesini gerçek anlamda öğrenmek imkansızdır. *De Rerum Natura* sayesinde Lucretius bir tanrı gibi sevip saydığı Epikuros ile özdeşleşmiştir. Bu bakımdan Sarıgöllü'nün de dediği gibi "*Lucretius*

Ephesoslu Herakleitos

Hayatı hakkında kesin olarak bir şey bilmediğimiz Herakleitos'un, Apollodoros'tan alınan bilgiye göre İÖ 504-501 yıllarına rastlayan altmış dokuzuncu Olimpiyat'ta kırk yaşında olduğu aktarılmaktadır (Diog. Laert. IX. 1).⁴⁴ Bir Ionia kenti olan Ephesos'ta İÖ 540 civarında doğduğu tahmin edilmektedir. Ksenophanes'ten genç, Parmenides'ten ise yaşlıdır. Kendisinden önceki filozoflar ile kıyaslandığında günümüze çok daha fazla sayıda fragmanın ulaştığı görülmektedir; fizik, teoloji ve siyaset olmak üzere üç bölümden oluşan *Doğa Üzerine* adlı bir eseri bulunmaktadır (Diog. Laert. IX. 5). Düzyazı biçimde yazdığı eserinin Phileiuslu Timon tarafından "bilmece" şeklinde tanımlanan dili, daha sonra eserin "karanlık" anlamına gelen "*obscurus*" sıfatı ile anılmasına yol açmıştır.⁴⁵ Paradokslarla konuşmayı seven Herakleitos'un geniş halk kitleleri tarafından anlaşılma beklentisi taşıyan bir dille konuşmaması, onun kendisini anlayabilecek nitelikte olan seçkin bir azınlığa hitap etme arzusundan kaynaklanmakta idi.⁴⁶

Herakleitos'un karanlık üslubu ve fragmanlarının birbirinden bağımsız düşünceler içermesi, ondaki düşünce birliğini kavramayı güç duruma getiren başlıca unsurlardır. Herakleitos'un düşüncelerini çözümlenmekte karşılaşılan bir diğer güçlük ise yorumcularının çoğunun *Stoacılar* olmasıdır. Bu durum Herakleitos ile ilgili nakledilen bilgilerin gerçekte ne kadarının Herakleitos'a ait olduğunu ya da ne kadarının *Stoacıların* kendi görüşleri olduğunu ayırt etmeyi zorlaştırır. Bunların yanı sıra doksografik gelenekte

Kaynakça

- Açık, Tansu, “Evren Şiiri”, **Virgöl Aylık Kitap ve Eleştiri Dergisi**, 2013, S.62, s.54-59.
- Arslan, Ahmet, **İlkçağ Felsefe Tarihi 1**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.
- Bailey, Cyril, **The Greek Atomists and Epicurus**, New York, Russell & Russell, 1964.
- Barnes, Jonathan, **The Presocratic Philosophers**, (Ed. Ted Honderich), New York, Routledge, 1982.
- Burnet, John, **Early Greek Philosophy**, 4.baskı, London, Adam and Charles Black, 1930.
- Butterfield, David, **The Early Textual History of Lucretius’ De Rerum Natura**, Cambridge, Cambridge University Press, 2013.
- Capelle, Wilhelm, **Sokrates’ten Önce Felsefe**, (Çev. Oğuz Özügül), İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 1994.
- Cogniot, Georges, **İlkçağ Materyalizmi (Yunan-Roma)**, 2.baskı, İstanbul, Anadolu Yayınları, 1992.
- Conford, F.M., **Before and After Socrates**, Cambridge, Cambridge University Press, 1966.
- Curd, Patricia, **Anaxagoras of Clazomenae. Fragments and Testimonia**, Toronto, University of Toronto Press, 2007.
- Freudenthal, Gad, “The Theory of the Opposites and an Ordered Universe: Physics and Metaphysics in Anaximander”, **Phronesis**, 1986, C.31, S.3, s.197-228.
- Graham, Daniel W., **The Texts of Early Greek Philosophy**, New York, Cambridge University Press, 2010.
- Guthrie, W.K.C., **Yunan Felsefe Tarihi-I**, (Çev. Ergün Akça), 1.baskı, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2011.
- Hermann, Arnold, **To Think Like a God. Pythagoras and Parmenides**, Las Vegas, Parmenides Publishing, 2004.
- İnal, Gülay Yılmaz, **Herakleitos’un Doğa Anlayışı**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2010.
- Kirk, G.S., Raven, J.E., **The Presocratic Philosophers**, Cambridge, Cambridge University Press, 1957.

- Kocandrle, Radim, Couprie, Dirk L., **Apeiron: Anaximander on Generation and Destruction**, Cham, Springer, 2017.
- Kranz, Walter, **Antik Felsefe**, (Çev. Suad Y. Baybur), İstanbul, Sosyal Yayınlar, 1984.
- Okan, Emre, “Tykhe ya da Fortuna”, **Sanat ve Tasarım Dergisi**, 2016, C.1, S.1, s. 1-14.
- Leonard, W.E., Smith, S.B., **T. Lucreti Cari De Rerum Natura Libri Sex**, Madison, The University of Wisconsin Press, 1942.
- Liddell, H.G. Et al., **A Greek - English Lexicon**, Oxford, Clarendon Press, 1966.
- Marx, H. Karl, **Demokritos ile Epikouros’un Doğa Felsefelerindeki Ayırım**,(Çev. Saffet Babür), 1.baskı, Ankara, BilgeSu Yayıncılık, 2013.
- Özbayoğlu, Erendiz, **Lucretius’ta Clinamen Kavramı**, Klasik Yayınlar I, İstanbul, 1988.
- Russell, Donald A., Konstan, David, **Heraclitus: Homeric Problems**, Atlanta, Society of Biblical Literature, 2005.
- Sarıgöllü, Ayşe, **Lucretius ve Eseri**, Ankara, Yarıaçık Cezaevi Matbaası, 1973.
- Sunar, Cavit, “Parmenides ve Varlık Meselesi”, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 1971, C.19, S.1, s. 17-27.
- Şengör, A.M. Celal, **Bilgiyle Sohbet Popüler Bilim Yazıları**, (Ed. Senem Onan, Cumhuriyet Öztürk), 4.baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015.
- Taylor, A.E., **Epikuros**, (Çev. Ceyda Üstünel), Ankara, Ayrıntı Basımevi, 2020.
- Thom, Johan C. Et al., **Cosmic Order and Divine Power: Pseudo Aristotle, On Cosmos**, Tübingen, Mohr Siebeck, 2014.
- Tzamalikos, Panayiotis, **Anaxagoras, Origen and Neoplatonism**, Berlin, De Gruyter, 2016.
- Yardımcı, Alper Bilgehan (2016). Milet Okulu Doğa Filozofları Bağlamında Tanrının İmkânı, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 1329-1333.